

K čemu časopis aneb jaké periodikum by mělo mít občanské sdružení?

Když se na způsob vytváření informačního periodika podívám očima dnešních možností sazby, tisku i distribuce, připadá mně nepředstavitelné, jak mohli tvůrci časopisů v dobách předpočítačových zvládat všechny úkony s výrobou časopisu spjaté. A dodržet výrobní termíny. A včas vytáhnout od přispívatelů příspěvky, mít prostor a čas k redakční úpravě tak, aby obsah časopisu korespondoval se zaměřením čtenářů, resp. předplatitelů.

Jako kluk jsem při návštěvách svého stařečka listoval starými výtisky mnohastránkového časopisu tělovýchovné organizace OREL z první republiky. Ve vzpomínkách mně zůstal mimořádně obsáhlý podíl zábavných stránek, s křížovkami, rébusy, přesmyčkami a hádankami, kam můj prapředek velmi aktivně přispíval. Vyrůstal jsem na dědině. Chovatelem králíků byl sice našťastí můj otec, ale jednu dobu jsem rád a intenzivně vnímal podrobné problémy chovů přes další spolkový časopis, který informace z mnoha oblastí chovu zveřejňoval. Také si vybavuji mnohá periodika, vyráběná na koleně reprodukcními technikami, jejichž názvy dnes už nikomu nic neříkají. Vyrobit několik stovek listů cyklostylem – třeba i s kresbou – bylo vrcholem maloformátové technologie ještě před patnácti léty! A po zhotovení šedesáti kopií tzv. „ormigem“ jsem měl prsty fialové ještě týden.

To dnes si časopis téměř profesionálního vzhledu může na osobním počítači vyrobit každý, kdo jen trochu „přičichnul“ běžným aplikacím v PC. Stránky s barevnými obrázky se dají vyrobit v jakémkoliv textovém editoru. Když to trochu přezenu, časopis dnes opravdu může mít „kdo si zamane“. Problém už bývá s periodicitou, dodržováním periody zveřejnění, distribucí. Ještě větším problémem je obsah. Časopis – periodikum – může mít VIII.A na základní škole, najde-li se schopný žák, motivovaný k redakci a příspěvkům do třídního časopisu třeba školním turnajem ve stolním tenise nebo dívkou, o kterou tajně usiluje. V okamžiku jakékoliv změny, v nejlepším případě při ukončení školské docházky, časopis končí odchodem svého redaktora.

Podobný akcent vzniku může mít časopis občanského sdružení – spolku – chcete-li. Mnohdy opravdu bývá iniciačním prvkem významná akce, nebo pro činnost spolku životně důležitá věc, kterou je nutné sdělit i s komentáři a dodatky členstvu. Třeba jako v případě Folklorního sdružení právě akt sdružení mnoha subjektů, zabývajících se stejnou, anebo podobnou činností.

Tato především informační báze se postupem času může rozvíjet: A o tom, jak se z Informačního bulletinu stal současný sedmdesátistrán-

kový časopis Folklor, se určitě dočtete z příspěvku Viliho Dekana, včetně jeho osobních zajímavých postřehů a vzpomínek.

Zůstanu proto v obecnější rovině: časopis může, ale nemusí odrážet obsah, činnost a aktivitu, či naopak pasivitu sdružení. Vždy záleží na kvalitě redaktora, na jeho osobní angažovanosti a vzhledu do aktivit sdružení, osobní účasti na popisovaných akcích a zainteresovanosti na činnosti sdružení. A především, ať je to jasné úplně, na umění psát, vyjádřit se, neboť vytvářet časopis není jen o zveřejňování informací o tom, co se stalo, stane, resp. co se změnilo. UMĚT psát – to je opravdu od slova umění.

Ve chvíli rozhodnutí o koncepci časopisu musí být jasné, co všechno má periodikum splňovat, jak široké spektrum potenciálních čtenářů má oslovit, odkud bude zajišťovat informace a příspěvky a především, jakým způsobem budou pokryty náklady na vydávání časopisu, které nejsou malé ani v případě, že budu sám pro svou třídu vydávat a také tisknout třídní časopis na svém domácím počítači.

Dejme tomu, že občanské sdružení má ambice a vůli ovlivňovat a oslovovat stovky dalších subjektů na regionální úrovni. Jedná se však o menší nový žánr jako v případě folkloru, což znamená problém v získávání financí na provoz sdružení, natož na financování periodika. Sponzorské vklady jsou minimální, a proto je apriori ze strany představitelů sdružení předpokládáno, že přispívatelé do časopisu budou psát především zadarmo.

Kdykoliv jsem na podobné projekty narazil, a nebyl to jeden, vždy ztroskotaly na nesmyslné představě, že celý tým bude dělat úplně zadarmo; v současné době, kdy každý nastavuje dlaň a říká, anebo očekává „co za to“. Naposledy tak dopadlo jedno křesťanské sdružení, které slovy jednoho z vedení chtělo vydávat celostátní časopis úplně z ničeho – tedy i bez řádného redaktorského zázemí. Projektem to skončilo ještě před prvním číslem. Nesešly se příspěvky, láska k bohu k vydávání časopisu nestačila.

V těchto souvislostech je jasné, že získání grantů, dotací z jakýchkoliv příspěvků na provoz časopisu by mělo být jedním ze základních úkolů představitelů každého sdružení. Srovnají-li se dnes celkové rozpočty v kontextu čerpaných nákladů na prezentaci sdružení, jsou náklady na vydávání periodik, informačních a propagačních materiálů ke všeobecné škodě nesrovnatelně nižší, než by měly a mohly být. Stačí je jen srovnat s náklady na pronájem, na přepravu, na komunikaci, apod. Časopis jakéhokoliv občanského sdružení určitě nenajde sponzora typu Eurotel či Gambrinus, kteří přepočítávají potenciální čtenáře na haléře zisku za jednu protetelefonovanou minutu či půllitr piva.

Především redaktorské zázemí však musí být profesionální. A tím myslím nejen placeného redaktora s předpokládanou schopností a uměním psát a redaktorsky upravovat příspěvky, ale také přispívatelé, kteří v oborech, jimiž se to které občanské sdružení zabývá a k nimž zaujímá stanoviska, dokáží dodat v odpovídajících termínech příspěvky s hlavou a patou, zajímavě zpracovaná témata, výročí, hodnocení, kritiky atd. Je na odhadu

redaktora, jehož tým bývá zpravidla jen MINI, nakolik umí využít schopností potenciálních dopisovatelů, a především na tom, jaké satisfakce – nechci říci odměny, svému dopisovatelskému týmu nabídne (v dnešním pokrouceném světě se nedozví, že příspěvek nebyl dodán proto, že „zadarmo ani kuře nehrabe“). Nemusí to být podle mého názoru odměna finanční. Možností, jak dopisovatele odměnit, je přece tolik! „Nemotivovaný“ dopisovatel dlouho přispívat nevydrží a redaktora většinou přesvědčuje, že kvůli svému předchozímu kritickému článku na něj byly vyvolány tlaky, které údajně nemá zapotřebí. Přesto se najde mnoho dalších poctivých, ochotných, nabuzených, kteří osloveni, příspěvky dodají. I když jsou to především zprávy, oslavné články o úspěších, o festivalech. Ale právě tyto typy příspěvků vyžadují profesionalitu redaktora, aby z nich vyrobil adresné, čtivé a zpravodajsky přesné informace. Zveřejněné bez redaktorského zásahu mohou přispívat ke snižování úrovně časopisu.

Osobnost přispívatele má totiž mnoho podob: od předsedů regionálních sdružení, přes zasloužilé členy, vysloužilé penzisty nebo naopak nadšené entuziasty, až po vědecky erudované odborníky s praxí v našem žánru, reagující buď na průšvihy, anebo opačně na významné počiny. Pro redaktora je pochopitelně ideální odborník s praxí a se čtivým slohem – tam nemusí zasahovat do ničeho. Takové očekávání je ovšem nereálné. Uměním redaktora je proto skloubit informační a popularizační funkci časopisu s jeho výchovnou a vzdělávací funkcí, které jsou, řekl bych, možná významnější, než ty první dvě. Jen je trochu náročnější a složitější, a proč tajit, že také konfliktnější, tyto vzdělávací funkce zvýrazňovat a prosazovat prostřednictvím odborných polemik, recenzí, přetisků odborných studií, odkazů na další materiály atd.

V jakých dávkách a jakou formou vyvažovat jednotlivé funkce časopisu, o tom by měla rozhodovat redakční rada, která se bez hodnocení zpětné vazby, tj. pravidelných průzkumů o dosahu časopisu, o vhodnosti obsahu a rozsahu jednotlivých rubrik neobejde. Podmínky na to jsou, jen je potřeba je využívat v míře, která je únosná a která má statistickou výpověď. Osobně jsem přesvědčen, že čtenáři žádného spolkového periodika odborněji zaměřené rubriky ve svém časopise neodmítají a neobstojí názory, že odborným článkům nebude nikdo rozumět. Naopak! V případě Folkloru právě jejich větší frekvenci, rozbořem a osvětlováním teoretických otázek, ale i vyhraněných názorů a postojů, je možné zatáhnout do široké diskuse co nejširší okruh čtenářů a dostat jednomu z úkolů časopisu – popularizaci žánru. A mezi jiným tak napomáhat tolik potřebnému vyjasňování terminologie, odstraňování matení některých pojmů a jejich významů.

Zatím jsem se zabýval jen tištěnou formou časopisu. Přitom právě internetové podoby časopisů získávají především u mladé generace oblibu pro rychlost odezvy, pro možnost okamžité zpětné vazby, pro možnost mnohastranné komunikace. A dokáží je přitom vytvářet minitýmy – mnohdy opravdu jen ten jeden člověk jako žák VIII.A.

Internet má výhodu, kterou běžný časopis nemá a nikdy mít nebude: je interaktivní ve své podstatě a využití zpětné vazby, resp. umění využití internetových odkazů je pro vzdělávací funkci tak obrovský fenomén...! Umístit na internet stránky, které mají tak širokou výpověď, obsah a provázanost, jako současné stránky www.fos.cz, je dílo, o kterém se ještě před dvěma léty nikomu ani nesnilo. Už v současné podobě je to z pohledu informací z centra sdružení a opačně o přehledu akcí ze strany členů sdružení velmi obsáhlá informační databáze. Na škodu věci se někdy informace točí dokola, ke škodě přehlednosti poskytuje mnohdy i zamlžující, s činností FoS nesouvisějící informace, a do třetice je škoda, že jsou některé položky, stránky, mutace neaktivní – tudíž prázdné. To je ale ta druhá strana internetu – informací je tolik, že vyznat se v nich je někdy trochu složitější.

Internetová databáze časopisu Folklor se v září konečně dostala v plném rozsahu číslem 5/2004 na www. Zda je to dobře – anebo nedobře – neumím posoudit právě proto, že běžný čtenář, tak jako já, při brouzdání po stránkách FoS narazí na články z časopisu bez avíza, že právě čte internetovou verzi Folkloru... A co mě trochu znepokojuje, je téměř nulová reakce na jakýkoliv článek v diskusním fóru čtenářů stránek www. Může to mít dvě příčiny: buď nikoho zveřejněný článek k ničemu neprovokoval a s jeho závěry souhlasí, anebo – ta nejhorší varianta – článek téměř nikdo nečetl. Možná by stálo za to umístit na indexovou stránku počítadlo přístupů. V každém případě je současný stav jen jakousi přechodovou fází. Časopis musí mít i na internetu svou vlastní tvář. Zatím je to jen jeho textový přepis s neavizovaným provázáním některých příspěvků do jiných databází, znesnadňujícím orientaci. Přinejmenším. O proměně formy, která musí být na internetu jiná, určitě mnohem více interaktivní vkládáním odkazů na doplňující informace či související jiné www stránky přímo do textů, provázáním na zdroje, a doplněná také větším počtem fotografií, než je v časopisecké formě právě při uplatňování příspěvků ze souborů možné, je třeba vést diskusi nejen na půdě FoS. Protože dojde-li k proměně, půjde opět o peníze, neboť aktualizace informací potřebuje neustálý dohled, doplňování a úpravy podkladů bez ohledu na prvotní – základní vklad přispívatelů, bez jejichž pravidelné spolupráce časopis nebude časopisem.

A konečně distribuce časopisu. Umístění internetové verze na vlastních stránkách i stránkách vyhledávačů a databází je – řekněme – mnohem jednodušší, než distribuce tištěné verze. A má nebo může mít mnohem širší dosah. V souvislosti s tím se stále vynořuje otázka, jak širokému okruhu potenciálních čtenářů, předplatitelů, má vlastně časopis sloužit? Jak náročné by bylo zařazení Folkloru mezi běžná periodika, prodávaná ve stáncích s tiskem? Je jisté, že jakákoliv, i výběrová distribuce jeho tištěné verze může oslovit, a tím také získat, nové čtenáře. Třeba úplně mimo okruh členských souborů. A jisté je i to, že milovníků folkloru, toužících

po informacích i zajímavých článcích z této oblasti, je více, než může pokrýt současný náklad 1800 ks. Odpovědět si na tuto otázku a rozhodnout o zvýšení nákladu však je věcí vydavatele a na vydavateli je také zhodnocení všech ekonomických i ostatních ukazatelů s výrobou periodika souvisejících. Informace o možnostech, ceně a způsobu získávání časopisu by však měly být obsahem každého čísla.

Cena za časopis je výsledkem odečtu vkladu jednotlivých dotací a příspěvků či darů a potenciálních prodaných výtisků jednotlivým předplatitelům – především členským kolektivům. Jak se dá vyčíst z rozhovoru se šéfredaktorem na jiném místě, významným podílem z celkového nákladu časopisu jsou zdarma distribuované výtisky institucím, významným osobnostem kultury a politiky. Zlevnila by časopis pouze internetová verze? Určitě ne! Jsem zastáncem časopisecké tištěné verze Folkloru a jsem přesvědčen, že jeho obsah může být ještě lepší, než je. Jeho neduhy známe. Víme zároveň, že ve srovnání s podobnými časopisy se Folklor může chlubit mnoha přednostmi. Ale může být lepší! A jak jej zlepšit? Nabízí se další dva okruhy: úroveň výtvarného zpracování, a možná nejdůležitější prvek – zpětná vazba.

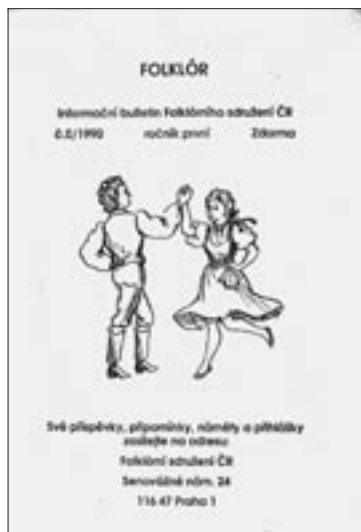
Vizuální stránka časopisu v sobě skrývá mnoho věcí – počínaje formátem, vazbou a počtem stránek, přes výtvarné řešení obálky, použitou gramáž a kvalitu papíru a s tím související kvalitu reprodukce fotografií, až po ten nejdůležitější – „layout“, tj. členění časopisu, rozmístění rubrik, sloupců, grafické řešení celého časopisu, včetně použití a velikosti fontů nadpisů, článků, poznámek, rozmístění fotografií a jejich velikosti, atd. Každý dnes ví, jak významně může výsledný dojem časopisu povýšit, a opačně také doslova shodit, nedůsledná redaktorská práce s dodržením obsahu předem stanovených rubrik, nevhodně použitý papír, anebo vazba, neodpovídající počtu stránek časopisu. Stačí, když si kterýkoli Folklor z předchozích patnácti ročníků vezmete do ruky, a výše vyjmenované prvky budete jeden po druhém svým laickým pohledem hodnotit. Vím, že najdete tolik možností zlepšení...

Možná se v řadách členů našich souborů najdou mladí grafici, co by si chtěli „stříhnout“ nový grafický styl časopisu. Jsem přesvědčen, že nový vizuální styl je nanejvýš nutný a je to jedna z cest, jak oslovit běžné členy souborů, k nimž se dnes dostává opravdu výjimečně.

Jan Mička, říjen 2004

Strípky... z historie časopisu Folklor (1)

Když v červenci 1990, dva měsíce po ustavující Valné hromadě v Pardubicích (9.5.1990), vyšlo nulté číslo našeho dnešního časopisu, mohli jsme číst na jeho obálce ještě podle tehdejšího pravopisu: **Folklor – Informační bulletin Folklorního sdružení ČR, č. 0/1990, ročník první. Zdarma. Náklad tohoto čísla činil 500 výtisků. Už toto číslo založilo kontinuitu použití formátu A5. My starší si ještě vzpomeneme, že jeho obálku zdobila kresba dětského tanečního páru v českém kroji. Tehdejších dvanáct stran (včetně obálky) uvnitř zdobily ještě další dvě kresby, překopírované z nějaké publikace – goralského houslisty a regionálně těžko zařaditelné, v krpčích tančící dívky.**

Obálka nultého čísla

Co tvořilo obsah tohoto čísla? Co vedlo k potřebě vydat tento bulletin? Samozřejmě nutnost rozšířit mezi členskou základnu základní dokumenty sdružení, tedy program, usnesení ustavující valné hromady a stanovy. A seznámit členy s dalšími kroky podniknutými ve prospěch podpory členských subjektů, např. s korespondencí Jozefa Bogdana za Sdružení přátel folkloru i Jiřího Pittera za Folklorní sdružení ČR s Ministerstvem kultury ČR i dalšími subjekty české i federální vlády, ale i dalšími institucemi. Jen pro zajímavost, několik dopisů obou funkcionářů bylo adresováno také dnešnímu prezidentovi Václavu Klausovi jako tehdejšímu ministru financí. A tak se Václav Klaus mohl již tehdy o Folklorním sdružení dozvědět, ba dokonce si mohl přečíst, že tehdy se v něm sdružovalo už přes sto souborů a několik desítek jednotlivců.

Bulletin byl svým počtem stran ještě útlounký, ale již tehdy v něm spatřilo na čtvrté straně měkké obálky světlo světa první Kalendárium akcí v II. pololetí 1990, které položilo základ jak k pozdější pravidelné rubrice ve Folkloru, tak k samostatnému Kalendáři folklorních akcí.

Regulérní první číslo

Regulérní první číslo prvního ročníku si potřebovalo zajistit větší rozsah stran a pokud možno co nejnižší výrobní náklady. Pomoc nabídla tehdejší Folklorní sekce Ústředního domu armády, resp. Armádní folklorní asociace se svým zpravodajem Vonička (tehdy již šestý ročník, č. 2/1990). Došlo tak k tomu, že bulletiny Folklor č. 1/90, 1/91 a 2/91 mají dvě obálky – vnější Folklor, ale ještě vnitřní Folklor-Vonička.

V prvním a zároveň posledním čísle prvního ročníku Folkloru se můžeme v úvodníku předsedy Jiřího

Pittera dočíst, že členy redakční rady jsou František Synek, Eva Zehnalová, Tomáš Sychra a Bohumil Chochola. Jako odpovědní redaktoři jsou pak v tiráži uvedeni Jozef Bogdan a Viliam Dekan. Ještě se ale vrátím k úvodníku. Především informuje o čtvrtletní periodicitě informačního bulletinu (*„Naším záměrem je vydávat Folklor jako pravidelné informatikum čtvrtletně, později, dovolí-li to finanční situace a technické možnosti, měsíčně.“*), a tedy i o tom, že se plánuje jeho vydávání také v roce 1991 a nadále. A za druhé vysvětluje základní princip distribuce: každý kolektiv – lidová hudba či národopisný soubor obdrží v následujícím roce 1991 po jednom čísle bulletinu zdarma, teprve od roku 1992 bude Folklor vycházet pouze pro řádné a přispívající členy. Hned v tomto čísle volá předseda po zpětné vazbě, když svůj úvodník končí slovy: *„Náš bulletin vychází podobně a zajisté má řadu dětských nemocí, redakční kolektiv je si jich vědom a postupně je bude odstraňovat. Věříme, že také s Vaší pomocí. Proto uvítáme všechny Vaše náměty, rady a připomínky k obsahu, rozsahu a úpravě.“*

Jen pro představu, jak dalece jsme již zapomněli, v jakých podmínkách se tehdy časopis tvořil a co čekalo také autory, z úvodníku ocitují: *„Rádi zveřejníme také Vaše příspěvky z činnosti v regionech, z Vašich akcí nebo Vaše zkušenosti. Příspěvky zasílejte v pěti vyhotoveních (originál + 4 kopie) psané strojem...“*. Opravdu si to už dnes nedokáží představit, ani z hlediska práce redakce, ani z hlediska autorů, k nimž jsem v tomto čísle spolu s Honzou Čumpelíkem, Pavlem Foltýnem a vedoucím redaktorem Synkem patřil. Ale při prolisťování onoho čísla už je patrné, že se začaly rýsovat některé základní rubriky, jako např. Z letních folklorních festivalů, Zprávy z regionů a ústředí, Drobné zprávy, pozvánky. To vše na devatenácti stranách.

Druhý ročník

V následujícím čísle 1/91 hledání optimálního dělení již šestadvacetistránkového čísla do nějakých okruhů pokračuje a vymezují se čtyři: základní materiály (tj. materiály sdružení), odborně poradenské materiály (rozhovory, rozbor a hodnocení, metodické a vzdě-

Obálka prvního čísla

Obálka Folklor/Vonička

Obálka čísla 1/1994

Autoři ročníku I (1990, č. 0 a 1)

Celkem vyšlo 16 článků od 6 autorů a redakce:

redakce	5
František Synek	4
Jiří Pitter	3
Jozef Bogdan	1
Jan Čumpelík	1
Viliam Dekan	1
Pavel Foltýn	1

Autoři (nadále jen dvouciferní) ročníku II (1991, č. 1 až 4/91–1/92)

Celkem vyšlo 119 příspěvků již od 28 autorů a redakce:

František Synek	17
Viliam Dekan	15
redakce	11

Autoři ročníku IV (1993, č. 1 až 4)

Celkem vyšlo už 168 článků od 70 autorů a redakce:

redakce	22
Eva Rejšková	21
František Synek	15
Barbora Čumpelíková	11

lávací materiály), zprávy z regionů (informace, rozhovory, pozvánky) a materiály doplňující (úvodník, drobné zprávy a blahopřání). Za zmínku stojí, že se opět objevil kalendář akcí pod názvem Nabídka folklorních akcí (v prvním a druhém čtvrtletí 1991), který byl v č. 1/90 vynechán. A také to, že se ustavil systém dopisovatelů jednotlivých regionů, mezi něž patřili Bohumil Chochola, Jiří Práchenský, Marcela Macková, Tomáš Sychra, Míla Brtník, František Synek, Jan M. Krist, Petr Dobrovolný, Eva Zehnalová, Kateřina Macečková, Jaroslava Poláková a Viliam Dekan. Protože první číslo druhého ročníku přineslo i informace z jednání I. řádné valné hromady, každý se mohl přesvědčit o tom, že s vydáváním bulletinu je to myšleno naprosto vážně. V koncepci činnosti a plánu práce FoS pro rok 1991 je v bodu 2/ Ediční činnost a propagace hned na prvním místě uvedeno: „*FoS bude nejméně čtyřikrát ročně vydávat informační bulletin o rozsahu 20 stran a bude zajišťovat jeho distribuci všem kolektivům folklórního zaměření pracujících v České republice. Náklad bulletinu bude 1000 ks.*“

Poslední číslo vojenské anabáze bulletinu Folklor-Vonička má ale již osmačtyřicet stran a hodně federální charakter, neboť na doporučení Folklorní asociace ČSFR přinášel zprávy jak z Folklorního sdružení a Armádní folklorní asociace, tak z Folklorní únie na Slovensku. Díky tomu je také česko-slovensky dvojazyčný. V tomto čísle byl, také ve slovenštině, poprvé otištěn oficiální překlad Deklarace o ochraně tradiční a lidové kultury, přijaté Generální konferencí UNESCO v roce 1989 v Paříži, o níž se opíraly a dodnes na ni navazují programové materiály našeho sdružení.

Dodnes mám pocit, že to číslo mělo jakýsi zvláštní švih. Možná to bylo proto, že z FÚS nám přišlo méně materiálů, než jsme očekávali, a tak jsme je s Františkem Synekem doháněli řadou krátkých zpráv z činnosti a akcí FoS a AFA. Možná to bylo rubrikou Informservis, která ten švih pro věcnost a stručnost kratičkových noticek opravdu měla, nebo proto, že jsem jako editor Voničky vždy uváděl přehled folklorních festivalů jak českých, tak slovenských (jelikož Armádní folklorní asociace byla ještě stále federální), ale i některých festivalů zahraničních, a v tomto čísle

letní festivalové kalendáře český, slovenský a výběr festivalů CIOFF vedle sebe byly.

Pomáhala-li tři čísla vydat armáda, pak to další, Folklor 3/91, se připravovalo ve spolupráci s organizací na úplně opačné části společenského spektra – partnerem tentokrát bylo Sdružení romských autorů Romani čhib a redakce anarchistického časopisu A-KONTRA. Když opomenou několik nezapomenutelných setkání s anarchistickým aktivistou a novinářem Jakubem Polákem, která vyplynula z této spolupráce, pak bych chtěl upozornit na fakt, že v tomto čísle informačního bulletinu se po vydaných čtyřech číslech šéfredaktor František Synek obrací na čtenáře ve snaze připomenout potřebu zpětné vazby, zhodnotit časopis za pomoci připomínek čtenářské veřejnosti a posílit vzájemnou komunikaci: „*Prosíme Vás o vyjádření k jeho obsahu a o Vaše potřeby, připomínky a další názory, které nám pomohou při tvorbě dalších čísel. Děkujeme Vám*“. Neméně zajímavé je, že od úmyslu, aby byl od roku 1992 Folklor určen výhradně členským subjektům FoS, se po necelém roce ustoupilo. Důvodem bylo ekonomicky jej podpořit, i když pro členy zůstal nadále zdarma. A tak byla zveřejněna objednávka, v níž byla stanovena cena jednoho čísla na 5,- Kčs. Cena ročního předplatného tedy činila 20,- Kčs + 8,- Kčs za poštovné. Bulletin si mohl objednat kdokoli z řad zájemců, kteří nejsou členy FoS, anebo členské kolektivy, které chtěly více kusů než dva výtisky gratis, na něž měly nárok. Náklad tohoto čísla dosáhl 1200 výtisků.

Tak jako na nulté číslo navázala řádná čísla Folkloru, navázalo na ně i první zvláštní číslo. Uhádli jste správně. Zvláštní číslo, stejně jako to bývá dnes, přineslo materiály a dokumenty z II. řádné valné hromady (9.11.1991 ve Vyškově). Toto opatření se ukázalo jako velmi důležité z hlediska množství a rozsahu materiálů, protože už zkušenost s materiály I. valné hromady (25.–27.10.1990 v Brně), které byly zveřejněny v řádném čísle 1/91, ukázala, že to bylo bohužel na úkor ostatních příspěvků. Přesto se ale (netroufám si dnes odhadnout, proč) dokumenty i materiály z této Valné hromady objevily znovu ve dvojčísle 4/91–1/92. Význam toho dvojčísla, které uzavřelo druhý a otevřelo třetí ročník vydávání časopisu, by

Úvodníky

0/90

(bez úvodníku)

1/90

Jiří Pitter

(podepsán jako redakce)

1/91

František Synek

2/91

František Synek,

Viliam Dekan

Zvl. vydání/91

František Synek

3/91 až 4/93

František Synek (3/91 až 2/92 podepsán jako redakce)

Obálka čísla 6/1995

Obálka čísla 4/1999

Obálka čísla 4/2001

nebyl ničím výjimečný, kdyby se poprvé a vlastně naposledy nedoháněl skluz ve vydávání. A kdyby se v něm nevizovalo na jaro 1992 vydání prvního Kalendáře folklorních akcí ČR a v úvodním slově nebyla znovu výzva „*k zaslání materiálů, které rádi ostatním zpřístupníme. Pište o svých nápadech, úspěších i problémech.*“ A ještě zavedení nové rubriky ARTAMA informuje bylo spojeno s tímto dvojčíslem.

Koncepce se usazuje

Poprvé se podoba bulletinu skladbou základních rubrik přiblížila té současné v č. 2/92. Rubriky Z činnosti výboru, Představujeme Vám, Rozhovor, Legislativa, Zprávy z regionů, Informace, tipy, publikace, Artama informuje pak na dlouho s menšími obměnami a doplněními ovlivnily strukturu Folkloru. Novinkou bylo zařazení několika písní a doplnění textové podoby obsahu časopisu milým slováckým kresleným humorem Jana Grabce. Víím, že kreslené vtipy se nemají vyprávět, ale snad si někteří vybavíte, když v rubrice Představujeme vám byl rozhovor s tehdejšími tajemníkem FoS Zdeňkem Pšenickou, připravený tehdejšími předsedou Františkem Synkem. Jan Grabec ilustroval rozhovor dvěma rozveselenými krojovanými „ožungry“, stojícími před zavřenou hospodou. No a Valach říká Slováckovi: „TOŽ TADY NÁM, SYNKU, PŠENICA NEPOKVE-TE.“ Z toho rozhovoru mi dovoluete citovat. Na otázku „*v čem může FoS ČR souborům nyní konkrétně pomoci?*“, Zdeněk Pšenica klade ve své odpovědi na první místo právě vzájemnou informovanost: „*Především v oblasti informovanosti mezi členskými soubory. Vydáváme pravidelně informační bulletin, který stále vylepšujeme a usilujeme o jeho aktuálnost...*“.

Kresby i písničky byly příjemným osvěžením ještě po několik dalších čísel. Závěr roku s posledním číslem třetího ročníku 4/92 ale mnoho čtenářů nadchl zprávou o nutném zdražování. I nadále sice členům byly zaslány zdarma 2 výtisky, ale protože stouplo poštovné již na 7,- Kčs, bylo nutné zvýšit cenu bulletinu pro objednavatele pro rok 1993 z 5,- na 6,- Kčs. Předplatné včetně poštovného tedy činilo již 52,- Kčs. Podívám-li se dnes do obsahu pozorněji, překvapí mne, že se v něm nenajde nic, co by ukazovalo na poslední týdny a dny existence federativního

Česko-Slovenska. Ale možná to jen dokládá tehdejší dlouhé výrobní lhůty (uzávěrky čtvrtého čísla byly v té době stanoveny vždy na polovinu září.).

Reflexe událostí se tak projevila až v prvním čísle čtvrtého ročníku, které přineslo materiály z III. řádné valné hromady (21.11.1992 v Olomouci), ale také informaci o zániku Folklorní asociace ČSFR a Prohlášení o ukončení členství (FoS ve FA ČSFR – pozn. autora), i návrh Dohody o spolupráci a vzájemných kontaktech Folklorního sdružení České republiky a Folklorní unie na Slovensku. V následujícím čísle 2/93 je poprvé v editorialech zveřejněna výzva, aby přispěvatelé zasílali ke svým článkům „kvalitní černobílé fotografie formátu 13x18 cm s popisem na zadní straně (uvádějte text k fotografii, jméno a příjmení autora fotografie a rok pořízení). Kvalitní a zajímavé záběry zveřejníme a doplníme tak Vaše zprávy též obrazovou informací.“ A také je pro demonstraci první fotografie, zatím ilustrační, na předsádce použita.

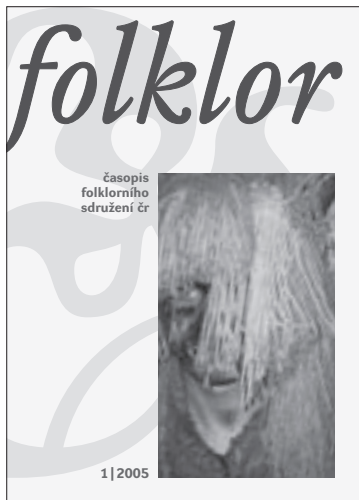
K milým číslům tohoto období patří číslo 3/93. Vedle sebe se tu setkávají kreslené vtipy Jana Grabce a první fotografie. Ne že by těch ikonografických prvků bylo nějak příliš – 4+1 kresba a 3 fotografie. Ale tomu sympatickému vzhledu tak trochu napomohla i snaha o zajímavější lámáné textu a rozbití fádního vzhledu dvousloupcových stran. Poslední číslo tohoto ročníku se stalo zároveň posledním číslem éry Informačního bulletinu Folklorního sdružení ČR Folk-lór (psáno ještě stále s dlouhým „ó“), etapy, kdy jako čtvrtletník hledal svoji tvář i svoji obsahovou strukturu a kdy často jedinými jednotícími prvky byla v celku vydařená jednoduchá obálka a krátká Slova úvodem, obé z dílny Františka Synka. V tom posledním již byla ohlášena změna. Folklor se od pátého ročníku změnil na časopis s dvouměsíční periodicitou.

(Pokračování na str. 40)

Viliam Dekan

Obálka čísla 6/2004

Obálka čísla 1/2005

Rozhovor... se šéfredaktorem Františkem Synkem

Františku, dovol, abych Tě takto oslovoval, patnáct let děláš šéfredaktora časopisu, jehož obsahem jsou především příspěvky z činnosti folklorních souborů. Přízněj, necítíš se unavený, opotřebovaný?

Dobrá otázka na úvod, děkuji. Patnáct let uběhlo velmi rychle a řada časopisů v mé domácí knihovně mi tento času běh připomíná. Na první pohled mám vždy příjemný pocit. Věřím, že je to pocit z dobře odvedené práce pro sdružení a folklorní hnutí. Jestli jsem unavený? Upřímně řečeno – jsem! A ne málo! Příprava časopisu se pro mne stala již dávno rutinou, zaběhlým pracovním rituálem, a když má vše zapadat do přijaté šablony (obsahové i časové), nemůžeš moc experimentovat. Navíc, dělat časopis, to je od začátku přípravy každého čísla hodně odpovědné tvůrčí a přesné práce. Tu v případě Folkloru dělá šéfredaktor jen s malou skupinou čtyř externích spolupracovníků vedle své další široké činnosti pro sdružení. Podobný časopis připravuje v jiných redakcích trvale početný redakční tým zaměstnanců. U nás příprava vydání zabírá tak 1/3 pracovního času jednoho pracovníka! Někdy to pak tak vypadá – nezachytíš chyby, rubriky jsou se spěchem sestaveny, chybí zásadní články, nedostává se času na zajímavé rozhovory. Šéfredaktor přechásto „vaří“ jen z toho, co do redakce přijde.

Přesto Tě, Františku, zřejmě baví ono pověstné šéfredaktorské napětí, když máš znovu a znovu před sebou uzávěrku, na stole – dnes spíše o počítači – stále nedostatečné množství stránek, a ty víš, že musíš sednout a chybějící příspěvky sám připravit. Soým stylem...

...stejným slohem a podobným obsahem, chceš připomenout. Nicméně musím přiznat, že mám štěstí v tom, že málokdy je v redakci nedostatek příspěvků. Rubrika z činnosti souborů je vždy obsažná a také příspěvky do rubriky Na pomoc souborům mám připraveny z různých zdrojů. Co často chybí, to jsou příspěvky kupodivu z činnosti Folklorního sdružení ČR. Nejen informace o připravovaných hlavních akcích, ale především fundovaná zhodnocení uspořádaných koncertů, přehlídek nebo festivalů, ohlédnutí se za naší prací včetně výhledu do budoucna. Ty obvykle dopisují na poslední chvíli sám a tyto příspěvky pak nejdou do hloubky tak, jak by bylo třeba.

Čím kompenzuješ rutinu a machu, která, ať to zamlouváš a skrýváš jak chceš, na pourch vylézá – občas – velmi neodbytně, jak jsi sám již přiznal.

Příprava každého nového čísla časopisu mne přesto stále baví a podněcuje. Vždy je na ní něco nového. Nejvíc povzbudí problém, urgování

zadaných příspěvků, časový stres, přepis zajímavého rozhovoru, vyhledávání podnětných názorů od známých osobností a trvalá obava, abys nepřišel do rozporu se zákonem. Zmíněnou rutinu kompenzuji především možností otevřeně psát a vyjádřit své myšlenky. Jako šéfredaktor a místopředseda sdružení mám volnější a větší prostor pro jejich uvedení. Moje názory nemusí vždy být úplně souhlasné s oficiálním stanoviskem dalších představitelů sdružení. To mne pokaždé nabíjí, dodá mi to chuť reagovat a čekat na odpověď.

Přesto si často říkám, že bych velmi rád a s nadšením začal úplně znova. Na „zelené louce“, jak se říká, a budoval od základu časopis nový, obsahově jiný, tedy ne jen folklorní (a vím dobře jaký a komu určený), ale k tomu mám (snad) jen osobní předpoklady, vlastní vydavatelství a chuť. Chybí podpora, finance a konkrétní objednávka z určitého místa.

Když si vezmeš do ruky první číslo 1/90, nazvané Informační bulletin Folklorního sdružení ČR, jaké máš pocity – naplňují se představy, které jste tehdy měli – tím myslím Jiřího Pittera, tebe a Jozefa Bogdana, první redakční kolektiv?

Časopis vznikl dosti spontánně jako jeden z prvních a velmi důležitých podnětů vedoucích souborů při založení Folklorního sdružení ČR s jasným cílem: musí se stát časopisem členských souborů, musí pojednávat o jejich činnosti, úspěších i problémech, musí jim pomáhat a být jejich prostředníkem mezi sebou navzájem i směrem k široké veřejnosti. Přáním bylo, aby vycházel pravidelně a byl co možná nejvíce aktuální. To vše se snad podařilo. Obsah se samozřejmě léty proměňoval. Některé rubriky zanikly, jiné byly vytvořeny. Pokaždé v reakci na přání či doporučení čtenářů. Dnešní časopis má svoji úroveň a pravidelnost vydávání (za těch 15 let jsme jen jednou museli zdvojit číslo, abychom dohnali časový skluz) se stal nepostradatelným průvodcem a pomocníkem členů sdružení i obdivovatelů naší lidové kultury a folkloru. Časopis se netváří, že je svým obsahem tiskovým médiem odborného charakteru. Jeho obsah je úmyslně udržován v rovině popularizační a informační. Snaží se podrobně informovat širokou veřejnost o dění v našem sdružení a také v oblasti života a pěstování folkloru, pořádání folklorních festivalů a dalších akcí. Navíc již několik let přináší zajímavá sdělení osobností z našeho folklorního světa a to osobně považuji za velmi cenné, řekl bych za téměř nejcennější z jeho obsahu.

Souhlasím s tím, že současná tvář časopisu Folklor patří k fenoménu souborového života. Časopis Folklor je opravdu předešlým informátorem o akcích, festivalech, edičních plánech či vydavatelských počinech...

...je nejen informátorem, ale určitě v některých aspektech také glosátorem dění, podněcovatelem činnosti, hodnotitelem akcí. Pro budoucnost je také dokumentem o naší hektické a proměnlivé době i o naší

práci, včetně práce a činnosti souborů, pořadatelů festivalů. Je zrcadlem vztahu současné společnosti k významným národním kulturním hodnotám – k lidové kultuře a folkloru. Často listuji různými tisky, např. více než sto let starými čísly Českého lidu. Co tam jsou za skvosty a jaký je to zdroj informací o tehdejší době. Přál bych si, aby něco podobného cítili naši nástupci a pokračovatelé např. někdy v roce 2105 při listování starým časopisem Folklor...

Co ti, Františku, na současné tváři časopisu chybí?

Je toho hodně. Vycházím však z toho, že časopis není možné rozšiřovat a zvětšovat tím množstvím jeho stran. Již nyní jsme počtem 72 (někdy 76) stran na maximu. Přesně vím, co časopisu chybí. Za první a největší jeho „nedostatek“ považuji skutečnost, že má dosti úzký okruh dopisovatelů. Osobností, které píší pravidelně, je opravdu velmi málo. Možná by se daly spočítat na prstech obou rukou. Je to také trochu moje chyba, že jsem nenastolil okruh zajímavých témat, na které by průběžně mohli oslovení dopisovatelé reagovat. Ale vina je nejenom u mne. Prostě psát z odborného a fundovaného pohledu (pochvalně i kriticky) je problémem. Nikdo nechce nést svůj názor na veřejný „praníř“ a vystavovat se odmítavé reakci, někdy i nepochopení. Navíc, většina z nás pracuje také se svým souborem, pořádáme festivaly či jiné akce, stavíme pořady a (příznějme to), máme obavy, že naše kritika přinese kritičtější pohled na naši práci.

Dovol, abych Tě tady přerušil. Opravdu to, co říkáš, je příznačné pro naši práci. Ale neměli by zmiňovaný typ příspěvků zpracovávat představitelé sdružení? Jsou to přece zkušené lidi, vycházející ze souborové základny, musí mít své poznatky a názory, měli by je uvádět a kde jinde, než právě na stránkách vlastního časopisu?

To je dobrý postřeh. Opravdu mne mrzí, že více nepíší další nejvyšší představitelé našeho sdružení, členové výboru a předsedové regionálních sdružení. Ne o práci svého souboru, ale o svém poslání a práci, o poslání a úkolech sdružení, o jejich naplňování. A také o problémech...

Vraťme se však k předešlé otázce. Dalším nedostatkem časopisu Folklor dle mého je, že se jej nepodařilo dostat mezi tituly, které můžeme běžně najít na pultech novinových stánků. Zkoušeli jsme to v počátcích a byly s tím jen problémy. Ty spočívaly především v tom, že časopis vychází jako dvouměsíčník, a i když pravidelně, přece jen ne k přesnému datu, kdy by jej zájemci mohli na pultech očekávat. A příznějme, nelze očekávat větší zájem široké veřejnosti, jde přece jen o časopis přesně vymezené menšiny.

Za třetí nedostatek považuji skutečnost, že se v něm objevuje jen chvála, často samochvála. Platí pravidlo: nepochválím-li se sám, nebude o mně nikdo vědět. To by až tak nevadilo, popíše-li odesílatel klady i zápory spravedlivě. Z článků je však příliš zřejmé (a podezřelé), že naše soubory jsou všude ve světě nejlepší, nejočekávanější, nejukázněnější, prostě bez chyb. Z hodnocení akcí je příznačné, že naše festivaly jsou nejlépe organizované, programy přeúspěšné, soubory opět vynikající... Jezdím po festivalech, spolupracuji se soubory a myslím si (ba vím!), že to není vždy pravda. Proto: pišme pravdu! Zanechejme o sobě pravdu! Pravdu o svých úspěších i problémech, radostech i strastech. I problémy patří nedílně k životu souboru, sdružení nebo k pořádání festivalu.

V tom máš pravdu. Obsahem příspěvků je opravdu častá samochvála souborů po zahraničním zájezdu nebo po uspořádaném jubileu, po němž je obvyklé v superlativech vedené popisování všech zatancovaných čísel. Přejděme proto raději k dalšímu redaktorskému problému. Ten cítím v tom, že se nedaří naplňovat obsah rubrik. Dosti často se stává, že obsahem časopisu na úkor polemik, diskusí a nebojím se říci kritik, tak potřebných pro vývoj žánru, je neslané nemastné psaní o akcích. Chybí články s osobním poučeným pohledem, rozbor, odvážné polemiky. Františku, čím to?

Již jsem to trošku naznačil. Tady cítím svůj největší osobní dluh vůči obsahu časopisu. Jako šéfredaktor bych měl tato témata otevírat, vést a iniciovat. Je to však činnost (chcete-li práce) časově náročná a při mém současném zapojení do dalších činností Folklorního sdružení ČR (programová příprava akcí, koncepční práce, propagace, fotodokumentace) jen ztěžší naplnitelná. Zkoušel jsem napojit na časopis některé odborníky a přál si, aby fundovaně rozborovali vybrané festivaly, vystoupení, koncerty. Zkusili to, ale dlouho nevydrželi. Tlak na ně ze strany dalších (odborníků i laiků) byl příliš silný. Nechtěli se mu dále vystavovat. Řekl bych však, že diskuse na téma činnosti souborů nebo pořádání a obsah či vyznění festivalů není na pořadu dne.

Je ku škodě časopisu, že se nevedou polemiky. Sám víš, že na naše došti vyzývavé příspěvky nereagoval nikdo. Je zřejmé, že bych měl mít jako šéfredaktor téma více připraveno, teze polemiky rozpracované, základní text sestavený a také objednané a nejlépe již předem dodané reakce. Je to cesta velmi náročná a těžká.

Podle našeho společného povídání v minulých číslech časopisu, i vůbec z podstaty tvého chápání současné pozice lidové kultury a folkloru, je téměř jasné, že pro tebe je lidová tradice souborová folklorní praxe i novodobý život folkloru v místě lidových tradic, zatímco já je pokládám za fenomény masové kultury a folklorismu. Jsi přesvědčen,

že časopis reprezentuje folklorní hnutí – tím mám na mysli souborovou aktivitu scénického folkloru, anebo zasahuje i do lidových tradic přímo v regionech a ovlivňuje dění v nich?

Časopis Folklor je určen především členům folklorních souborů. Jejich práci a hnutí prezentuje a jejich prostřednictvím zasahuje i do sféry lidových tradic v regionech. Určitě ovlivňuje dění.

Především si však myslím, že nám dlouhodobě chybí odborná diskuse na téma postavení a význam folkloru, folklorních souborů a festivalů, života lidových tradic na počátku 3. tisíciletí. Chybí nám diskuse okouřeněná dobrou znalostí praxe. Ne akademické rozvíjení myšlenek, ale opravdová (doufám, že i vášnivá) diskuse odborníků (etnografů, folkloristů, historiků, sociologů, kulturologů apod.) za účasti věci a problémů znalé veřejnosti (vedoucích souborů, ředitelů festivalů, autorů pořadů, ředitelů kulturních domů, novinářů apod.). Jen společným hledáním správného názvosloví (odborně: termínů) a definování jejich obsahu a vzájemných vztahů vzhledem k současné době (!) se můžeme dobrat závěrů. Své názory jsem několikrát prezentoval právě na stránkách našeho časopisu a nemá smysl je dále opakovat. Pro mne je folklor a lidová kultura jeden a jejich „život“ je trvalý, nepřetržitý a jednotný proces procházející dějinami. Víím, že s tímto názorem jsem téměř osamocen... Možná právě proto, že není ona zmíněná diskuse.

Františku, téměř ve všech souvislostech, i coby představitel FoS ČR v koncepčních materiálech, používáš termín „folklorní hnutí“. Pro mě je to bohužel nesmysl, který k mé lítosti přebíraly a používají dál i odborná etnologická pracoviště. Cyril Zálešák o folklorním hnutí na Slovensku napsal dokonce publikaci.

Hnutí se podle mého vyznačuje jinými atributy, než jsou obsahem pojmu folklor. Může patřit do kategorie jednotně řízených a usměrňovaných činností, s jednotným velením, krojem či kostýmem, koncepcí, systémem, např. Orel, Sokol, Skaut či jiné spolky s celostátně ovlivňovaným způsobem organizace a řízení.

Váša a Trávníček ve svém Slovníku jazyka českého „hnutí“ definují jako myšlenkový směr, obecnou činnost pro nějakou myšlenku. Já v této souvislosti za „folklorní hnutí“ považuji společnou činnost souborů, některých institucí nebo třeba pořadatelů festivalů směřovanou k pěstování, rozvíjení folkloru (lidové hudby, písní, tanců, zvyků) a dalších projevů naší lidové kultury. Je to činnost přinášející naplnění obecného zájmu a v našem případě přijatého zadání, řekněme programu či usnesení valné hromady Folklorního sdružení ČR. Je to široká veřejná a dobrovolná spolupráce a podpora společně přijatých a přijatelných myšlenek a cílů, jejichž smyslem je podpora současných projevů našeho folkloru a lidové kultury. Proto si myslím, že ono slovní spojení je vhodné a nevím, jaké usměrňování máš na mysli.

Troufám si říci, že souborová činnost nikdy nebyla usměrňována podobně jako v některých jmenovaných tělovýchovných organizacích. I když svého času měli některé osobnosti tendence brát na sebe povinnost rozhodovat o tom, zda krok např. sedlácké, kterou učím ve mém souboru, odpovídá jakémusi – podle nich správnému modelu či vzoru, který stanovili, nebo zda tanečnice mají mít krátké či dlouhé vlasy, apod.

Myslím, že tady už opravdu odbíháme od základního předmětu našeho rozhovoru, a jím je jubileum časopisu Folklor. Ale budiž. Folklorní sdružení ČR neusiluje o usměrňování členských folklorních souborů nebo členských folklorních festivalů. Nabízí jim společný program, který chtějí naplňovat, přináší poradenskou službu, dodává informace, materiály, pomáhá s propagací, ochranou autorských práv, pořádá školení a semináře, dává možnost vystoupení. To vše v rámci dobrovolnosti a spolupráce. Je však jasné, že tam, kde se rozhoduje také o užití finančních prostředků, a bez nich by sdružení působit nemohlo, musí být určitá pravidla.

Na rozdíl od tebe si však myslím, že určitý typ „usměrňování“ nemusí být na škodu a věci dovede napomoci. Tím typem myslím spíše odbornou poradenskou pomoc. Všechny objekty našeho zájmu – projevy lidové kultury hmotné (kroje, stavby), sociální (zvyky a obřady) a duchovní (folklor) – jsou specifické svými vlastnostmi. Ty by měly být dětem a mládeži představeny a v případě zásadní změny opraveny. V tom nevidím usměrňování, ale naplňování výchovného aspektu naší činnosti. Samozřejmě, forma „opravy“ může být různá a může být různě chápána. Pak by měla následovat konzultace problému.

Zajímá mě také velice otázka internetové verze časopisu Folklor. Je současná prezentace časopisu na www stránkách záměrem, kterým vedení Folklorního sdružení ČR či redakce sleduje snahu udržet si předplatitele a nerozměňovat náplň a zaměření časopisu? Uvažovala někdy redakce o internetové verzi časopisu?

Přiznám se, že s možností uvedení časopisu na internet jsem nesouhlasil. Důvod byl v tom, že mělo jít jen o průběžné zveřejnění příspěvků. Přál jsem si, aby internetová verze byla totožná s verzí tištěnou. Chtěl jsem, aby i návštěvník našich www stránek měl možnost sloučit si ve svém vědomí s textem výtvarné řešení, fotografické doplnění i způsoby zalomení jednotlivých stránek i celých čísel, protože teprve tento celkový dojem považuji za výsledek mé šéfredaktorské práce i práce mých spolupracovníků.

Mé přání nebylo přijato. Zřejmě tento přenos dat je náročný a těžce realizovatelný. Od té doby jsem se tímto problémem nezabýval. Víím, že na internetu časopis vychází sice ve vydaném sledu, ale nadpisy článků v obsahu jsou bez autorské zkratky (ztěžuje to orientaci pravidelného čtenáře), texty jsou bez fotografií a bez redakčních úprav (bez zvýraz-

nění důležitých slov). Časopis se tak změnil ve sled textových zpráv, kterých ovšem na internetových stránkách sdružení „běhá“ na různých úrovních řádově desetinásobně více. Víím, že titulní internetová stránka časopisu nese obálku čísla 3/2002. Nevím proč je tomu tak, ale v textové nabídce je již číslo 6/2004.

Rozhodně v tom však není zmíněný záměr vedení FoS ČR. Časopis vychází v nákladu 1800 ks a všechna čísla jsou rozebrána. V ústředí zbývá jen několik málo výtisků v archivu, svůj archiv buduje také redakce.

Jak vlastně probíhá distribuce časopisu?

Též dobrá otázka. Podstatnou část – až tři čtvrtiny výtisků – dostávají odběratelé poštou. V této činnosti nám výrazně pomáhají pracovníci TG TISK Lanškroun, kteří foliování, štítkování a další činnosti spojené s jeho rozesíláním připravují. Znamená to, že 1350 ks je rozesláno, zbývající najdou své čtenáře jinou cestou, např. na festivalech, při jednáních apod. Vydávání časopisu výrazně finančně napomáhají ministerstva školství a kultury. I proto nejsou v časopise ve větší míře reklamy a členské soubory dostávají 2 výtisky každého čísla zdarma. Zdarma obdrží časopis také krajské úřady, ministerstva, vláda, poslanecká sněmovna nebo senát, vybraní poslanci a senátoři. Znamená to, že se prodává výtisků málo (asi 300 ks) a přiznejme si, byť je soubory vydávání časopisu Folklor vnímáno jako počin významný a přínosný, nevím, nevím, jestli by si jej vedoucí souborů nebo politici objednali za roční předplatné (vč. poštovného a balného) za 438,- Kč, tedy jedno číslo za 73,- Kč.

Vidíš, zase jsem o něco věci znalejší. Zdarma rozesílaný časopis tedy představuje jednu z výhod člena Folklorního sdružení ČR. Co Ti, Františku, nejvíce vadí na příspěvcích od příspívatelů? Jak by měl vypadat ideální dopisovatel?

Už jsem o tom hovořil. Vadí mi ona přílišná samochvála na jedné straně a obava z kritického vyjádření nebo odezvy na straně druhé. Jaká je má představa ideálního dopisovatele? Měl by to být člověk v oblasti našeho zájmu zkušený, se schopností věci posuzovat s nadhledem a stručně, ale zajímavě o nich psát. Neměl by se bát větší otevřenosti ve svých vyjádřeních a také by měl mít schopnost v klidu a bez emocí přijmout odezvu, kritiku či jiný názor. Ve svých příspěvcích by měl popisovat nejen hlavní téma (folklorní vystoupení, festival, zájezd, zvyk, obřad), ale měl by si všimnout také dalších věcí, které hlavní téma obklopují a doplňují (atmosféra, prostředí a příroda, zajímavosti dotvářející charakter – náves, park, lidé). Také by měl mít ujasněno, do jaké rubriky svůj článek píše a podle toho volit jeho rozsah, formu i obsah. A hlavně – nebát se psát a psát pravidelně.

Otázky kladl a rozhovor připravil Jan Mička.

Ke „zprávě“ šéfredaktora také moje zpráva

Dočíst se v seriózním časopise, který si za patnáct let existence vybudoval pevné místo mezi periodiky podobného zaměření a dodal svým čtenářům moře informací, názorů, námětů a zdrojů ze všech oblastí zájmové činnosti a především folkloru, že jeho šéfredaktor se cítí unavený...!

Ano, tak upřímná je výpověď Františka Synka, mířící však nejen do jeho nitra, ale také (a to především) do duše čtenářů. Prohodili jsme si v tomto čísle, na rozdíl od našich rozhovorů předchozích v nedávných číslech časopisu, role: na šéfredaktorovy záměrně provokující otázky jsem tentokrát neodpovídal já, ale byl jsem jím vyzván, abych mu je stejně provokativně kladl já! A od začátku jsme oba věděli, že ta proměna rolí půjde opravdu co nejlouběji, však pokud jste pozorně přečetli Františkovu osobní výpověď, dáte mně jistě za pravdu.

Mezitím se trochu posunul čas uzávěrky tohoto jubilejního čísla a všechny další příspěvky, především odpovědi respondentů v naší minianketě, přišly až mnohem později po uzavření našeho rozhovoru. A světe div se, v mnohých z nich se jinými slovy, v jiných souvislostech, opakují či akcentují téměř totožné okruhy problémů a postojů, jaké jsou probírány v našem úvodním rozhovoru. K časovému posunu došlo především proto, že se nám nějak nedařilo rozhoupat čtenáře a vedoucí souborů k jakékoliv reakci na okruhy, které pro činnost souborů a také pro další smysluplnou náplň časopisu pokládáme za důležité (tedy – já, František Synek a Viliam Dekan) a na které jsme prostřednictvím různých komunikačních kanálů očekávali odpovědi a názory.

Koncepce celého čísla nám byla jasná: kromě statistických údajů, které jsou neoddiskutovatelné a každému čtenáři dají do ruky relevantní, zajímavé a velmi potřebné informace z historie FoS a Folkloru, musí být obsah obrazem a odrazem také našich osobních postojů a názorů. Kdo čtete časopis pravidelně, znáte styl každého z nás tří. Jsem z duše přesvědčen, že po přečtení tohoto jubilejního čísla potvrdíte, že jsme zůstali stejní. I když nás dozajista vše, co se kolem přípravy časopisu událo, poznamenalo, jako každý tvůrčí proces každého. Několik měsíců si především internetovou poštou vyměňujeme jednotlivé zprávy,

podklady, rozhovory, zaujímáme stanoviska a vyjasňujeme jeho obsah a obsah. Pro mě to byla velmi obohacující zkušenost. Zpětně potvrzují, že jsem byl velmi potěšen, když jsem byl o prázdninách požádán o účast na přípravě. Moje role byla na rozdíl od kolegů velmi malá, přesto si přizvání ke spolupráci považuji.

Získal jsem mnoho dalších poznatků a zkušeností z činnosti sdružení a o to víc si vážím práce všech představitelů FoS i regionálních sdružení. Máte-li občas z mých příspěvků v jednotlivých číslech časopisu pocit nemilosrdného kritika, mýlíte se. Asi vám chybí souvislosti. Pro mě je souvislostí vždy zpětná vazba. A ta se bez reakce, po níž tak voláme, nevytváří. Bez zpětné vazby nedáme vědět, zda vůbec existujeme jako sdružení v tom základním smyslu slova sdružování lidí, co k sobě mají blízko. Neznám upřímnější a bližší kontakt, než je mezi mnou a tebou – základním atributem folkloru je přece toto! Zkusme tuto základní premisu folkloru potvrdit právě tím, že si budeme říkat, co já chci říci tobě, a ty mě zase na oplátku řekneš, co chceš říci mně. Bez odkladu, upřímně a třeba i tvrdě. Možnost je k tomu bezpočet. Jen nám někdy chybí odvaha.

Jan Mička, prosinec 2004

Kde jinde sehnat specifické informace?

Nevlídne sychravé nedělní dopoledne, vyliďněné pražské Dejvice a skoro všude, kam by si člověk mohl sednout do tepla, ještě zavřeno. Jiří Pitter, se kterým jsem si právě v Dejvicích dal schůzku kvůli rozhovoru pro toto jubilejní číslo časopisu Folklor, přijel přesně, přestože to ze svého nového bydliště kousek za Prahou tak úplně blízko nemá. Nezbylo nám, než se uchýlit do zadní místnosti výčepu U pošty, kde našťestí tak časně posedávalo u piva jen několik skalních štamgastů, takže naše rozmlouvání probíhalo v jakéms takém klidu.

Jirko, Ty jsi byl prvním předsedou Folklorního sdružení ČR. Vzpomeň si ještě na prapočátky časopisu Folklor? Jak jste ve výboru dospěli k potřebě jeho vydávání?

Přiznám se, že je to už patnáct let a že si na detaily nevzpomínám. Byla to hodně hektická doba. Já jsem byl zřejmě zvolen předsedou hlavně proto, že jsem se ujal moderování setkání folklorních souborů v Pardubicích, z kterého se nakonec stal ustavující sjezd našeho sdružení. Jako každá nově založená organizace jsme řešili, zejména s Jožkou Bogdanem, spoustu otázek – kam se sdružení zařadí nebo jaký charakter vlastně bude mít, jak vypracovat funkční způsob práce výboru, problém sídla i finančního zabezpečení činnosti atd. No a mezi těmi řešenými otázkami stále výrazněji vystupoval do popředí problém zajištění pravidelného informačního toku mezi vedením a členskou základnou. Bez toho by se naše činnost v mnoha směrech nehýbala dále, takže to byla nutnost. Tak vlastně vznikl Informační bulletin Folklorního sdružení, zpravodaj formátu A5 přepisovaný na počítači a rozmnožovaný ručně v nízkém nákladu na kopírce, který se stal základem pro časopis Folklor.

A řešili jste tehdy ekonomické aspekty jeho vzniku?

Ekonomické aspekty se příliš neřešily, hospodaření sdružení tehdy bylo naprosto odlišné, než je tomu (a být musí) dnes. Informace jsme šířit museli i chtěli, a tak se hledaly nejschůdnější možnosti, jak zpravodaj vydávat pokud možno bez finančních nákladů. Když už se zpravodaj začal měnit co do šíře obsahu v opravdový časopis, využili jsme přechodně možnosti časopisu Vonička, vydávaného Armádní folklorní asociací. Nakonec to vším sám nejlépe, byl jsi editorem Voničky. Z té doby mám v archívu několik čísel, tištěných v armádní tiskárně, na jejichž

obálce jsou vlastně dva názvy: Folklor – Vonička. Vojenským folklorním souborům to přineslo větší množství zajímavých informací z celostátního pohledu, Folklornímu sdružení pak na čas výhodu tisknout časopis bezplatně. Podobné „bártrové“ praktiky se opakovaly i při spolupráci s redakcí anarchistického časopisu A-kontra, která již byla vybavena kvalitnějším softwarem a z našeho pohledu zkušenými redaktory a grafiky. Teprve když se časopis Folklor dostal do povědomí, zvyšovala se periodicitu i náklad, muselo se začít hledat řešení zásadní. Včetně peněz na finanční krytí jeho výroby.

Z Tvých odpovědí je tedy zřejmé, že o smyslu časopisu nepochybuješ a dá se z ní i vycítit, že už při zakládání informačního bulletinu tu byla jakási vize dostat se k podobě časopisu sdružení jako jeho tiskového orgánu. Jak tedy podle Tebe Folklor svoje základní funkce plní dnes, po patnácti letech své existence?

Nepochybuji a nepochyboval jsem o jeho smyslu. I když v prvopočátku to možná bylo pro nás všechny spíš takové intuitivní tušení jeho potřeby, ještě bez přesné představy o jeho struktuře, obsahové skladbě. Ty představy se formovaly až s nabytými zkušenostmi, a samozřejmě s jistou poloprofesionizací práce redakce, když se vyprofilovala funkce šéfredaktora, které se ujal František Synek, a ten začal formovat způsob redakční práce a vytvořil si skupinu svých redakčních spolupracovníků. Zcela vědomě a naplno, obohacen zkušenostmi z práce ve Folklorním sdružení ČR, jsem tyto uplatnil v roce 1995, kdy jsem se podílel na zakládání profesního sdružení v oblasti osobní certifikace – tehdy jsme na prvním místě řešili, vedle stanov a systému pravomocí a řízení činnosti, právě formy informačního toku. Nakonec žijeme v informační společnosti. Folklor podle mne plní své funkce velmi dobře. Ale to ještě neznamená, že není co zlepšit.

Říkáš, že by se něco dalo zlepšit. Můžeš to konkretizovat?

Na prvním místě dnes vidím nutnost přejít v práci redakce od poloprofesionizace k profesionalizaci. A to by se mělo odrazit i v organizačním řádu. Např. funkce šéfredaktora je dosud stále funkcí kumulovanou, je vlastně nalepena na ty volené funkce ve výboru, které František Synek vykonává, ať už je místopředsdou, nebo byl předsdou. Podle mne by ale dnes bylo vhodnější a stabilnější, kdyby šéfredaktorství splývalo s funkcí tiskového tajemníka, který by byl pochopitelně editorem Folkloru, ale zároveň by obsahově zastřešoval i web Fos.cz. Papírový časopis by se tak mohl posunout více k funkci reprezentační, představoval by činnost sdružení formou zásadnějších rozborových a hodnotících článků, ne těmi popisnými. Jeho elektronická verze, a je moc dobře, že se už v té nejzákladnější podobě na webu objevila, by jednak představovala společný okruh problémů, ale byla by více pracovní, přinášela běžné

zpravodajství z každodenní činnosti členské základny, aktuální informace, do tisku z nějakých důvodů nezařazené články, bezprostřední reakce na jednotlivé příspěvky, ale i představu o čtenářském zájmu o jednotlivé články. Navíc mám pocit, že internetová podoba by přitáhla zejména mladé členy souborů, zvyklé denně se na síti pohybovat, kteří se mnohdy k papírovému časopisu ani nedostanou, protože skončí u vedoucích souborů. A přitom právě ti mladí mají snadnější přístup k internetu, než mnozí jejich vedoucí. Byl by to takový informační průnik dovnitř souborů. Naopak vedoucí souborů by měli získat oprávněný přístup ke vkládání aktuálních příspěvků. Papírová i online mutace by se tak vzájemně prolínaly a podporovaly.

Druhou možností, jak dál pracovat na dalším zkvalitňování obsahu obou informačních toků, je větší příklon k závažnějším tématům, která by ale zároveň souborům v jejich práci pomáhala. Nemyslím na nějaké ostře kritické polemiky, ty by jen mohly zasévat semínka nesvárů a rivalnosti mezi soubory a tvůrci. Mám spíš na mysli, jak už jsem říkal, více objektivně hodnotících článků, návody na řešení problémů, s kterými se soubory denně potýkají, popisy přístupů ke zpracování hudebního a tanečního materiálu...

...promiň, že Ti skočím do řeči, ale to už se dostáváme přímo k obsahu časopisu. Zkus se zamyslet a vyjádřit se ještě konkrétněji. Je něco, co Ti ve Folkloru chybí? A co bys navrhoval, aby se v něm objevovalo častěji?

No, některé věci se možná i objevují, spíš by bylo fajn je zpřístupňovat přehledněji a cíleněji. Např. nějaká Galerie nebo Encyklopedie osobností folkloru. Taková rubrika by neměla chybět ani na webu. Nejde mi o osobnosti FoS ČR, ale o takové osobnosti, které mají své místo v dějinách české, moravské a slezské, ale i regionální a místní, etnologie, etnochoreologie, etnomuzikologie – význační sběratelé, upravovatelé, nositelé, organizátoři. Kde jinde by měl člověk takové specifické informace sehnat, než v časopisu a na webu FoS ČR?

Totéž platí o Společenské rubrice. V časopise se objevují různé nové tváře, vyznání současných osobností, upozorňování na osobnosti regionů, gratulace k oslavám jubilejí, vzpomínky a nekrology, ale myslím si, že by to mělo být pohromadě uvnitř časopisu v ucelené rubrice, a ne hned na začátku. Naopak by možná prospělo, kdyby na začátku byly avizovány některé z jakéhokoli důvodu zajímavé nebo stěžejní články v daném čísle, protože by to čtenářům usnadnilo prvotní orientaci, upoutalo jejich zájem.

Takže soustředit informace o zajímavých lidech, ať už „velikánů“ dob minulých, nebo našich současníků, do jedné přesně pojmenované rubriky. A máš ještě další nápad?

Trochu mi chybí nějaká rubrika věnovaná názvosloví tradiční lidové kultury. Mám tím na mysli třeba krajové nebo lokální názvy krojových součástí, tanců a tanečních kroků, terminologii spojenou se zvykoslovím aj. Naše generace to ještě vstřebávala tak nějak přirozeně, ale dnešní děti a mladí v souborech mají již od dialektů odstup a k takovým názvům se již dostávají a rozumějí jim obtížněji.

S mládeží souvisí ještě jeden takový nápad. Myslím si, že tak jako v posledním čísle daného roku vychází souhrnný obsah celého ročníku, mohl by v některém jiném čísle každý rok vycházet jakýsi přehled dostupných publikací užitečných pro práci souborů. V dětských souborech si vychováváme nové generace těch, kteří po nás tu štafetu ponesou dál. Někteří z nich dokonce jako vedoucí muzik nebo choreografové. Na scénu vstoupí teď, za rok, za deset, bez vybudovaného domácího archivu. Takovou pravidelnou bibliografii nových i starších titulů, ať již o nich Folklor informoval nebo ne, by určitě dokázali ocenit. A jako propagaci by to jistě uvítali i vydavatelé nebo knihovny.

To jsme se možná posunuli už k odbornější tváři časopisu. Předešlým k jeho neodmyslitelné vzdělávací funkci. Vidíš tam nějaké rezervy?

Jistě! Myslím si, že když časopis informuje o konání nějakých odborných školení, ať už těch dlouhodobých, nebo jednorázových, nemělo by se skončit jenom tou základní informací kdy, kde, kdo, pro koho a za jakých podmínek školení pořádá. Určitě by se toto téma mělo reflektovat i z pozice akreditovaných lektorů, a ozvat by se měli samozřejmě i samotní účastníci. Zkrátka mělo by se shrnout a zhodnotit, co toto školení oběma stranám přineslo. Tady jsem ovšem navíc přesvědčen, že by takové hodnocení dlouhodobého nebo cyklického školení nemělo proběhnout jenom na stránkách Folkloru, ale měl by na ně navázat i rozborový seminář při valné hromadě. Poprvé se možná nepovede, ale je třeba se o to soustavně snažit, zájem přijde.

Vidím, Jirko, že nejsi troškař. Vždyť to je záběr, který by mohla zoládnout opravdu jen profesionální redakce! Ale když už jsme se dotkli obsahu, zkus říci svůj názor na grafický design Folkloru. Vyhovuje Ti časopis v té podobě, v jaké dosud vycházel?

Ale já plně respektuji možnosti, jaké časopis v současné době má. Jen jsem již na začátku zdůraznil, že když se původní textový zpravodaj vydával „na koleně“, musela přijít částečná poloprofessionalizace v práci redakce, aby se mohl změnit v seriózní časopis. A to se přece povedlo. Dnes přináší spoustu informací, a dokonce se v něm otiskují černobílé i barevné fotografie. Má-li teď mířit zase o kus výš, je třeba od poloprofessionalizace redakčního týmu postoupit k jeho částečné profesionalizaci, stejně jako bylo třeba zprofesionalizovat činnost sekretariátu a začíná se s částečnou profesionalizací regionálních sekretariátů, aby mohly plnit objem činnosti, který nyní FoS ČR jako celek vykonává.

Mně dnešní vzhled časopisu vyhovuje více, než kdyby měl velký formát. Formát A5 plynule navázal na stejný formát původního informačního bulletinu a já se přiznám, že ho mám rád. Je skladný, každý si ho může vzít všude s sebou a číst, kde chce. Vnitřní členění obsahu a jeho grafické zpracování mi také celkem vyhovuje, až na maličkosti, o kterých jsem již hovořil.

Dobře, ale nemáš přece jen nějaký návrh na vylepšení časopisu? Nebo co by mu mohlo pomoci plnit své funkce lépe?

Možná by některá „vylepšení“ nepřinesla viditelný efekt hned. Ani okamžitý nárůst zájmu o informace a komunikaci prostřednictvím časopisu i webu. Každá věc se musí nejprve postupně prosadit do povědomí lidí. Ale určitě by se mělo o informační strategii diskutovat ve výboru i se členy, na valné hromadě i při nejrůznějších jiných příležitostech.

Určitě bych nechtěl, aby některé náměty nebo moje názory, které jsem vyslovil, vyzněly jako neopodstatněná kritika. Všechno se ale stále vyvíjí. Folklor urazil patnáctiletou cestu a teď bude hledat další. A já mu proto přeji, stejně tak jako všem, kteří se na jeho vydávání i obsahovém naplňování podíleli a podílejí, aby byl stále co nejaktuálnějším zdrojem informací a užitečným pomocníkem pro práci výboru, festivalů, souborů a všech, kteří mají rádi folklor a lidové umění. K tomu může vést více cest, a je proto třeba hledat tu v současném okamžiku optimální, využívající všech nových možností, které se ale v dohledné době stanou nepostradatelnou samozřejmostí.

Děkuji za rozhovor i za nedělní čas, který jsi věnoval tomu, aby jsme si nad Folklorem mohli chvíli popovídat.

Otázky připravil a s Jiřím Pitterem rozmlouval: Viliam Dekan